

התיאטרון הרומי

אספקת המים לקיסריה

בתקופה הרומית בארות מים מקומיות לא הספיקו עוד לצורכי תושבי קיסריה הגדולה, וכדי לספק את הביקוש למים נבנו אמות להזרמתם ממעינות מרוחקים. נראה כי כבר הורדוס בנה אמה שהזרימה לעיר מים ממעינות שוני (ליד בנימינה), מרחק כ-12 ק"מ מקיסריה. אמה זו, המכונה "האמה הגבוהה", חצתה במנהרה את רכס הכורכר שעליו יושב הכפר ג'סר א-זרקא.

מאוחר יותר, בתקופתו של הקיסר אדריאנוס (מאה 2 לספירה) נבנתה אמה שנייה, שהובילה מים ממעינות מנשה, מרחק 23 ק"מ מקיסריה. בקטע שבין עין צברינ (ליד עמיקם) לבקעת הנדיב עוברת האמה בנקבה שאורכה כ-6 ק"מ. בחוף הים היא מקבילה לאמה הראשונה ומבחינה ארכיטקטונית היא העתק שלה. על קירות אמה זו הציבו אנשי הלגיון השני, השישי והעשירי כתובות המעידות שהשתתפו בבנייתה. האמה הגיעה לעיר בגובה 8 מטרים מעל פני הים ושמרה על שיפוע של 0.2 פרומיל בלבד (20 ס"מ לכל ק"מ). מעט מצפון לקיסריה נשענות האמות על קשתות אבן.

בתקופה הביזנטית נבנתה עוד אמה לקיסריה. היא הובילה את מי המעיינות שליד מעגן מיכאל, כ-5 ק"מ מצפון לעיר, אולם מפלס המעיינות לא היה גבוה דיו להזרמת המים לקיסריה ככוח הכבידה. כדי להתגבר על הבעיה בנו הביזנטים סכרים לאצירת המים באגם, ועם התמלאותו עלה מפלס המים לגובה הדרוש.

קיסרי ירושלים

קיסרי ירושלים – אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן – אל תאמין, ישבו שתיהן – אל תאמין. חרבה קיסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קיסרי – תאמין..." (בבלי מגילה ו, א).

המזח לכנסייה, ועל יסודות הקמרונות ההרודיאנים נבנו בחזית המערבית קמרונות חדשים, ששימשו מחסנים.

בתקופה העבאסית (מאות 9–10) נבנה מסגד בראש הבמה, ולפי תיאורי גיאוגרפים מהמאה ה-10 הוא היה גבוה ומחצרו נשקף נוף הים. לאחר הכיבוש הצלבני (1101) נבנתה בראש הבמה כנסייה, ושרידי שלושת האפסיסים שלה נראים גם בימינו. הכיבוש הממלוכי של הארץ במאה ה-13 הביא לידי חורבנה.

גרם מדרגות עולה לראש במת המקדש. כאן יש תצפית יפה על המרחב שבו היה הנמל הקדום.

13. המצודה הצלבנית

המצודה הצלבנית ניצבת על בסיס שובר הגלים הדרומי של נמל הורדוס, וייתכן שנבנתה במקום שבו ניצב קודם מגדלור הנמל. המצודה הייתה מבצר בפני עצמו, מנותק מהעיר בתעלה שרוחבה כ-20 מטר. המבנה היה חזק במיוחד – עובי קירותיו הגיע ל-4 מטרים. נראה כי גשר עץ, שאפשר היה לשורפו או להרימו, חיבר את המצודה לעיר. במצודה היו שני מגדלי הגנה גבוהים ושלוושה אולמות תת-קרקעיים גדולים, ששימשו לאחסון מזון ותחמושת. אחד החדרים מטווח, אולי שימש בור מים.

המצודה הייתה מקום מושבו של המפקד הצבאי של העיר ושל חיל המצב. פעמיים לפחות הצילה המצודה את כוחות הצלבנים

הרובע הרומי והחומה

הרומית. הקצה הרחוק של הטיילת הוא השער המזרחי של החומות הצלבניות. אורך הטיילת כ-300 מטר.

***** השער ננעל למבקרים בשעת הסגירה של הגן הלאומי.

11. מרכז מבקרים נמל קיסריה

מרכז המבקרים המשוכלל משתרע על ארבעת הקמרונות הדרומיים, מתוך ארבע עשר שנשא את במת המקדש שבנה הורדוס. שימור ופיתוח קמרונות הבמה היה אחד המיזמים הגדולים שהתבצעו באתר ארכיאולוגי בישראל. חללי הקמרונות משתרעים על כ-1,000 מ"ר בקומת הקרקע ועל עוד 600 מ"ר בגלריה.

מרכז המבקרים הוא המבוא לביקור בקיסריה, וקמרונותיו מספרים את סיפורה ההיסטורי של העיר. בקמרון הצפוני שבארבעה יש סרגל זמנים שי תולדות קיסריה ודגם ממוחשב ובו הדמיה של קיסריה לתקופותיה. בקמרון הסמוך לו מוקרן מיצג על בניית הנמל וזחוכנת קיסריה ובשני הקמרונות הדרומיים מוצגים ממצאים מחפירות קיסריה. הקמרון הדרומי ביותר נותר שלם וכמעט ללא פגע מאז ימי הורדוס.

מרכז המבקרים – בשמו המלא "מרכז מורשת קיסריה, אדמונד בנימין דה רוטשילד" – נעשה בשיתוף פעולה של החברה לפיתוח קיסריה, רשות הטבע והגנים ורשות העתיקות.

12. במת המקדש

אם בתקופה הרומית היה נמל קיסריה שער הכניסה אל העיר, במת המקדש הייתה חלון הראווה שלה. הורדוס, הבנאי הגדול של העת העתיקה, ידע היטב שאין שני לרושם ראשון. ואכן, כל הנכנס בשערי נמל קיסריה בפעם הראשונה, בין איש צבא בין סוחר עשיר או יורד ים, הוכה באלם נוכח המבנים המפוארים שקידמו את פניו.

הבמה נישאת בראש גבעה מלאכותית שנראתה היטב למתקרים לקיסריה מהים. שטחה היה כ-13 דונם. בראש הגבעה נבנה מקדש מפואר לכבודו של הקיסר אוגוסטוס, ולידו פסל גדול של הקיסר ומוזבחות. גרם מדרגות מפואר הוביל אל המקדש. הבמה המשיכה לשמש אתר פולחן כ-1,400 שנה. בתקופה הביזנטית, בסוף המאה ה-5 לספירה, נבנתה על חורבות המקדש כנסייה מתומנת. בימינו נראים חלקים קטנים מפינות קירותיה. גרם מדרגות חדש חיבר בין

16. נימפאון

נימפאון הוא מזרקת מים ציבורית ששימשה לנוי וסיפקה מי שתייה לתושבי העיר. בקיסריה הנימפאון ניצב במפגש בין רחובה הראשי של העיר לנמל. זה היה מבנה מפואר ובו קיר מונומנטלי מעוטר שבחזיתו שולבו פסלי שיש. בחפירות בברכת הנימפאון התגלה פסל האלה היגאה – אלת הניקיון והבריאות. הפסל המקורי נמצא במוזאון שדות ים לעתיקות קיסריה, ובאתר עצמו נמצא העתק שלו. בתקופה הביזנטית יצאה הברכה מכלל שימוש והוחלפה במבנה אחר, ובחזיתו של הנימפאון נסלל רחוב מרוצף.

17. גן הפסלים בקרדו ביזנטי

ממזרח לחומה הצלבנית ולכניסה הראשית לגן הלאומי נראים שרידי רחוב מרוצף בלוחות שיש ותחום בשני קירות גבוהים. כנראה זה היה רחוב הראשי של קיסריה בתקופה הביזנטית, והוא היה מעוטר בפסלים. בולטים בהם שני פסלים עצומים חסרי ראש ונפיים שהוצבו על מושבי גרניט ממבנה מהתקופה הרומית. המקום נחשף בשנת 1951 בעת הכשרת השטח לחקלאות.

18. שער צלבני צפוני

אורך החומה הצפונית של העיר הצלבנית הוא 230 מטר בקירוב והיו בה שלושה מגדלים. במגדל המערבי שולב השער הצפוני. ממערב לגשר, שבימינו עובר מעל חפיר, שרדה תשתיתו של גשר מתרומם מהתקופה הצלבנית. תחת הגשר נחשפה וילה ביזנטית וברצפתה פסיפסים המתארים דמויות מיתולוגיות.

19. חומה צלבנית

החומה הצלבנית של קיסריה מקיפה כ-120 דונם והיא נמנית עם עבודות הביצור המרשימות שהוקמו בתקופה הצלבנית בארץ ישראל. החומה נבנתה בשנת 1251, בעת שהותו של מלך צרפת לואי ה-9 ("הקדוש") בקיסריה. על החומה הגנו 15 מגדלים וחפיר עמוק, והיו בה שלושה שערים. הטיילת עוברת במגדל הפינה הדרומי-מזרחי של החומה. תחתיו נמצאת הפוטרנה – מעבר סתרים שיורד אל קרקעית החפיר. במשך עוברת הטיילת ליד "השוק הצלבני", שבו נחשפו ושוחזרו שריד מבנה דו-קומתי מהתקופה הצלבנית.

20. בית הכנסת העתיק

בית הכנסת העתיק של קיסריה שוכן בקרבת חוף הים, מעט מצפון לעיר הצלבנית. המבנה חשף חמש שכבות ארכיאולוגיות לפחות – מהתקופה ההלניסטית עד ראשית התקופה האסלאמית הקדומה (מאה 8 לספירה). בית הכנסת הקדום ביותר התגלה בשכבה המייצגת את ימי הורדוס.

בחפירות נמצאו באולם בית הכנסת כותרות קורינתיות ועמודים, שבהם חרותות מנורות, וכן פסיפסים ונרות חרס שעליהם תיאורי מנורות – כל אלו עיטורים יהודיים מקובלים. במבנה התגלו גם חלקים של כמה פסיפסים ובהם כתובות ביוונית המהללות תורמים לקהילה. פסיפס אחד נושא כתובת המספרת על יוליאס, שעשה את רצפת הפסיפס לאחר שנדר נדר. חלק מהפסיפס שוחזר וצבעיו הססגוניים מעטרים את רצפת המבנה.

בקיסריה הקדומה התגוררו יהודים ונוכרים גם יחד. בכתביו מתאר יוסף בן מתתיהו מריבות שפרצו בין יהודים לנוכרים ליד בית הכנסת בקיסריה, והן שגרמו לפרוץ מרד היהודים ברומאים. הייתכן שבית הכנסת הקדום המוכר לנו בקיסריה הוא המקום שבו פרצה המלחמה שהביאה לחורבן בית המקדש?

מידע שימושי

שעות פתיחה גן לאומי קיסריה

אפריל – ספטמבר: 08:00 - 17:00.

אוקטובר – מרץ: 08:00 - 16:00.

***** שישי וערב חג הגן הלאומי נסגר שעה קודם. טל': 04-6267080.

■ מיצג מסע בזמן

אפריל – ספטמבר: א'-ה', שבת 8:30 סרט אחרון בשעה.

וערב חג עד 15:30.

אוקטובר – מארס: א'-ה' 8:00 - 15:30. ו' וערב חג עד 14:30. שבת עד 15:30.

מופע בעברית: א' - ו': רבע שעה לפני השעה ורבע שעה אחר.

שבת: כל 15 דקות.

מופע באנגלית: א' - ו' כל שעה עגולה וחצי שעה.

שבת: כל שעה עגולה.

***** כחף לשינויים בהתאם למבקרים

טל' מרכז הזמנות: 04-6268854 מכל טלפון.

■ **מתחם נמל קיסריה** פתוח עד השעות הקטנות של הלילה. טל' +6550 (מוקד החברה לפיתוח קיסריה).

■ **דמי כניסה:** ניתן להיכנס למתחם נמל קיסריה בכרטיס מוזל, שאינו כולל כניסה לגן הלאומי ולמיצג "מסע בזמן".

🦽 המיציגים

המיציגים במקרונות הנמל, בראש במת המקדש, בהיפודרום, בארמון השוניות ובתיאטרון גנישים לכיסאות גלגלים.

כתב: יעקב שקולניק; עריכה לשונית: ענת פדן;	
איור מפה: שלום קוולר; הפקת מפה: יובל ארטמן;	
ציולומים: דרור בלבע, אסף פיזוק, עידן יציקיאו;	
הפקה: עדי גרינבאום; © רשות הטבע והגנים	

ברוכים הבאים

לגן לאומי קיסריה

העיר שנולדה מן הים

עיר רבת ימים

כשהורדוס עלה לכס המלוכה ביהודה היה נחוץ לו נמל, אך עד מהרה התברר שהמפרצים הקטנים שבחופי ממלכתו צרים מדי ליימוש שאיפותיו. אולם לא איש כהורדוס אמר נואש, והוא כדי נמל משוכלל במקום שבו שכנה תחנה ימית צידונית קטנה בשם מגדל שָׁרְשָׁן (סטרטון). 12 שנים עמל הורדוס, מגדולי הבנאים של העולם העתיק, על בניית הנמל, ובשנת 10 לפנה"ס הוא חנך אותו ברוכ פאר והדר. לנמל הוא קרא סבסטוס (כינויו של הקיסר אוגוסטוס בלטינית), ולעיר שהתפתחה סביב הנמל הוא קרא קיסריה, כאות לנאמנותו לקיסר.

בקיסריה גבר הורדוס על אתיני הטבע. הוא בנה שובר גלים בעומק הים, יצר נמל מלאכותי ענק, מהמתקדמים בעולם הרומי, והעיר שהקים הייתה לעיר תוססת. רחובות רחבים חצו אותה לאורכה ולרוחבה ונבנו בה מבני ציבור מרשימים. אמות מים הובילו אליה מים ממעינות מרוחקים, ובקצה שן סלע החוזר אל הים נבנה ארמון מפואר. שרידיהם של כל אלה מעוררים פליאה גם היום.

קיסריה הרומית רשמה ציוני דרך חשובים בתולדות היהודים: בשנת 66 לספירה פרץ סכסוך זמים בין יהודי העיר לתושביה הפגאנים בפתח בית הכנסת, והצית את אש המרד הגדול ברומאים – מרד הסתיים בחורבן בית המקדש. לפי התלמוד לאחר מרד בר כוכבא, כ-70 שנה מאוחר יותר, בקיסריה הרומאים הוציאו להורג את רבי עקיבא, כנראה משום שלימד תורה ברבים ופסק הלכות על אף שהשלטון אסר על כך.

חותמה של קיסריה טבוע גם בתולדות הנצרות. קורנליוס, שר מאה צבא רומי ותושב העיר, היה הפגאני הראשון שהמיר את דתו לנצרות, ובסביבות שנת 60 לספירה נעצר בקיסריה השליח פאולוס למשך שנתיים עד שנשפט ונשלח לרומא, ושם הוצא להורג בשל פעילותו להפצת הנצרות.

בתקופה הביזנטית קיסריה שגשגה ואוכלוסייתה מנתה יותר מ-40,000 תושבים. היא שימשה בירת הפרובינקיה פלשתינה והייתה עיר מסחר קוסמופוליטית ומרכז נוצרי חשוב, שבו פעלו אבות הכנסייה ובהם אוריגנס ואבסביוס. קיסריה גם נהנתה מעורף חקלאי גדול.

אולם כל אלה לא עמדו לה כשהערבים הסתערו עליה וכבשו אותה בשנת 640 לספירה. בתקופה האסלאמית הידלדלה קיסריה אך במחצית המאה ה-13 שב מלך צרפת לואי ה-9 ("הקדוש") יצוא מוצרי חקלאות. בתקופה העבאסית (מאה 9 לספירה) היישוב היה מוקף חומה.

גם בתקופה הצלבנית נודע לקיסריה תפקיד חשוב. המלך בלדווין ה-1 כבש את העיר בשנת 1101. צלאח א-דין המוסלמי החריב אותה, אך במחצית המאה ה-13 שב מלך צרפת לואי ה-9 ("הקדוש") וביצר אותה מחדש. אף על פי כן העיר לא עמדה בפני כוחותיו של הסולטן הממלוכי בייברס, ובשנת 1265 הוא כבש אותה.

שנים חלפו. בשלהי המאה ה-19 התיישבו בחורבות קיסריה מוסלמים מבוסניה, שמצאו מקלט בארץ ישראל בעקבות פלישת צבא הקיסרות האוסטרו-הונגרית לארצם. הם נטשו את המקום בשנת 1948 ובכך תם פרק ההתיישבות בקיסריה. מאז היא הפכה לגן לאומי, החושף את עברה המפואר של עיר הנמל.

גן לאומי ונמל קיסריה

מתחם קיסריה הוא מוקד תיירות וביולוי תוסס, הנשען על עברה המרתק של העיר, על הממצאים המרהיבים שנחשפים בה ועל הזיכרונות המלווים את תולדותיה. המבקרים מוזמנים להתרגש משרידי עברה הקדום ולבלות באווירה מיוחדת בין סדנאות האומנים, המסעדות ואתרי הביולוי העוטפים את הנמל הקדום. בקיץ עומד לרשות המבקרים חוף ים מרופד בחול זהוב.

עצתנו למבקרים בקיסריה היא לא להציץ בשעון כי אם לשהות בה כמה שעות ולמצות את חווית המקום במלואה.

מרכז המבקרים נמל קסריה